

Rudolf Steiner

Velikonoce jako původně podzimní svátek vzkříšení

** Podstata a obsah Velikonoc * Svátek boha Adonise
* Zasněcování jako poznám tajemství smrti * Smrt
a vzkříšení v duchovním světě * Sestoupení Krista na
Zemi a mystérium na Golgotě * Přenesení svátku
vzkříšení na jaro*

Velikonoce jsou mnoha lidmi pocíťovány jako něco, co souvisí na jedné straně s nejhlubšími city a pocity lidské duše, co však na druhé straně souvisí také se světovými tajemstvími a hádankami. Člověk si přece musí všimnout souvislosti Velikonoc se světovými tajemstvími a hádankami, když si uvědomí, že Velikonoce jsou takzvaný pohyblivý svátek, který se musí každoročně vypočítat podle hvězdné konstelace, o níž budeme v těchto dnech ještě blíže hovořit. Když se ale podíváme, jak byly během staletí k Velikonocům připojeny různé slavnostní obyčeje, kultické úkony, které jsou velké spoustě lidí neobyčejně blízké, musí nám z toho být zřejmé, jakou nesmírnou hodnotu lidstvo postupně v průběhu svého historického vývoje do Velikonoc vložilo.

Velikonoce se v prvních staletích křesťanství - ne hned při jeho založení, avšak v prvních staletích křesťanství - staly důležitým křesťanským svátkem, křesťanským svátkem, který souvisí se základní myšlenkou, základním

impulsem křesťanství, s impulsem, který pro křesťana vyplývá ze skutečnosti vzkříšení Krista.

Velikonoce jsou svátkem vzkříšení. Velikonoce ovšem poukazují na starší doby než křesťanské. Poukazují na slavnosti související s dobou jarní rovnodennosti, která má něco společného přinejmenším s výpočtem termínu Velikonoc, na slavnosti, které jsou spojeny s procitající přírodou, s rašícím životem, prýštícím znovu ze země. A tím se dostáváme k bodu, kdy musíme - máme-li hovořit o věcech tvořících téma těchto velikonočních přednášek: Velikonoce jako součást mysterijních dějin lidstva - kdy se těchto věcí musíme rovnou dotknout.

Velikonoce jako křesťanský svátek jsou svátkem vzkříšení. Odpovídající pohanský svátek, který spadá přibližně *svátky* do stejné roční doby jako Velikonoce, je určitým svátkem vzkříšení přírody, je to nové objevení se toho, co v přírodě přes zimu, mohu-li to tak říci, spalo. Na tomto místě však musíme zdůraznit, že křesťanské Velikonoce naprosto nejsou svátkem, který se co do svého smyslu a povahy jaksi shoduje s pohanskými slavnostmi jarní rovnodennosti; Velikonoce, myšlené jako křesťanský svátek, se vlastně shodují - pokud se tedy chceme vracet k dávným pohanským dobám - s dávnými svátky, které vyrostly z mystérií a které spadají do podzimního období. Tou nejpozoruhodnější věcí s ohledem na stanovení Velikonoc, které právě svým obsahem zcela zjevně souvisejí s jistými dávnými mystérii, tou nejpozoruhodnější věcí je to, že právě Velikonoce nám připomínají, k jak zásad-

ním, k jak hlubokým nedorozuměním došlo ve světovém pojmání těch nejvýznamnějších věcí v průběhu vývoje lidstva. Neboť nedošlo k ničemu menšímu než k tomu, že Velikonoce byly během prvních křesťanských staletí zaměněny se zcela jiným svátkem, a že tím byly přeloženy ze svátku podzimního na svátek jarní. Tato skutečnost vlastně poukazuje na něco hrozného ve vývoji lidstva.

Podívejme se však nyní na obsah Velikonoc. Co je jejich podstatou? Jejich podstatou je to, že bytost, která stojí ve středu křesťanského vědomí, Ježíš Kristus, prochází smrtí, na což upomíná Velký pátek. Ježíš Kristus spočívá v hrobu po dobu, která uplyne za tři dny a která představuje spojení Krista s pozemským bytím. Tato doba mezi Velkým pátkem a Nedělí velikonoční bývá v rámci křesťanství oslavována jako sváteční, jako smutečně sváteční doba. Neděle velikonoční je pak den, kdy tato ústřední bytost křesťanství povstává z hrobu. Je to den vzpomínky na tuto událost.

Tím jsme vyložili podstatný obsah Velikonoc: smrt, spočinutí v hrobu, vzkříšení Ježše Krista. A nyní se podívejme na příslušný dávný pohanský svátek v nějaké konkrétní podobě. Jen tak dospějeme k niternému proniknutí souvislosti mezi Velikonocemi a mystérii. Na mnoha místech, u mnoha národů nacházíme dávné pohanské svátky, které se ve své vnější struktuře, ve struktuře kultu velmi podobají struktuře křesťanských Velikonoc.

Vezměme si z nejrůznějších dávných slavností svátek Adonise. U jistých předoasijských národů byl slaven po

dlouhá období předkřesťanského starověku. Ústřední bod tvořil obraz. Na tomto obraze byl znázorněn Adonis, duchovní představitel všeho, co se v člověku představuje jako krása.

Jistě, staré národy v leckterém ohledu zaměřovaly to, co nějaké zobrazení obsahuje, s tím, co toto zobrazení znázorňuje. A tak měla tato dávná náboženství mnohdy charakter fetišismu. Mnozí lidé spatřovali v tomto obraze přítomného boha krásy, mladistvé síly člověka, rozvíjející se zárodečné síly, která se skvělým způsobem ukazuje navenek, která skvělým způsobem ukazuje navenek všechno, co v sobě člověk v podobě vnitřních hodnot, vnitřní důstojnosti, vnitřní velikosti má nebo i může mít.

Tento obraz boha byl za zpěvů, za kultických obřadů, které představovaly nejhlubší lidský smutek, nejhlubší lidské utrpení - pokud se tak dělo na místě, kde bylo poblíž moře - ponořen do mořských vod, kde zůstal po tři dny; kde bylo jezero, tam byl ponořen do jezera; jinak byla dokonce poblíž mysterijní školy založena umělá nádrž, aby do ní mohl být tento obraz boha ponořen a tři dny ponechán. Během těchto tří dnů spočívala na celé obci, která tento kult vyznávala, která měla tento kult za svůj vlastní, nejhlubší vážnost, nejhlubší ticho. Po třech dnech byl obraz vyzvednut z vody. Předchozí smuteční zpěvy se změnilly na zpěvy oslavné, na hymny opěvující zmrtvýchvstalého boha, boha navráťivšího se znovu k životu.

S adeptem iniciace se nakládalo jako s někým, kdo umírá, a bylo mu dáno na srozuměnou, že když teď bude uložen do rakve, bude muset prodělat to, co člověk prodělává, když projde branou smrti a prožívá následující tři dny. Vše bylo také uspořádáno tak, že adeptu iniciace bylo vnitřně postupně zcela jasné, co člověk během prvních tří dnů po smrti prodělává.

Třetího dne se na určitém místě, na které člověk ležící v rakvi viděl, pozvedla větvička, představující rašící život. Dřívější žalozpěvy se proměnily v hymny, v oslavné zpěvy. Dotýčný se zvedl ze svého hrobu s proměněným vědomím. Byla mu sdělena nová řeč, nové písmo: řeč duchů, písmo duchů. Nyní směl zřít a dovedl také zřít svět z hlediska ducha.

Když to, co se dělo s adeptem zasvěcení v hlubinách mystérií, srovnáme s tím, co se jako kultické obřady uskutečňovalo venku, pak byl obsah kultu obrazný, avšak v celé své struktuře podobný tomu, co se s vyvolenými lidmi dělo uvnitř mystérií. A tento kultus - vezměme si

jako konkrétního představitele kult Adonise - tento kultus byl také těm, kdo se ho účastnili, v příslušnou dobu vysvětlén. Tento kultus se odehrával, jak již bylo řečeno, na podzim a ti, kdo se ho účastnili, byli poučeni zhruba následujícím způsobem: Hleděte, je podzim. Země ztrácí svou výzdobu z rostlin, z listů. Vše uvadá. Na místo zelenajícího se, rašícího života, který na jaře začal pokrývat zemi, nastoupí sníh halící zemi, nebo přinejmenším sucho, jehož působením země zpustne. Příroda odumírá. Ale zatímco kolem vás všechno odumírá, máte prožít to, co je v člověku z poloviny podobné odumírání, které je ve vsí přírodě kolem dokola. I člověk umírá. I pro něj nastane podzim. Když se život nachýlí, je na místě, naplní-li se lidská mysl pozůstalých hlubokým smutkem. A aby před vaši duši vstoupila celá vážnost průchodu smrtí, abyste smrt neprožili jen tehdy, když k vám přistoupí, ale abyste si na ni mohli pokaždé znovu vzpomenout, proto se každoročně ukazuje, jak právě ona božská bytost, která je představitelem krásy, mládí, velikosti člověka, jak tato božská bytost umírá, jak tato božská bytost jde stejnou cestou, jakou jde veškerá příroda. Avšak právě když příroda pustne, když příroda umírá, měli byste si vzpomenout na něco jiného. Měli byste si vzpomenout, že člověk prochází branou smrti, že zatímco zde v pozemském bytí prožíval jen věci, které jsou stejné jako ty, které na podzim odumírají, zatímco zde v pozemském životě prožíval jen věci, které jsou pomíjivé, je nyní ze Země odejmut a vžívá se do dálav světového éteru. Vidí,

že se stává větším a větším, stává se takovým, že celý svět je jeho vlastním. Vžívá se během oněch tří dnů do celého dalekého vesmíru. A pak, zatímco tady pozemský zrak směřuje k obrazu smrti, zatímco pozemský zrak směřuje k tomu, co umírá, k pomíjivému, procítá tam v duchu po třech dnech nesmrtelná lidská duše. Tato duše na druhé straně prahu povstává. Povstává, aby se tři dny po smrti zrodila pro duchovní zemi.

A to, co zase v příslušný čas obdrželi jako poučení ti, kdo byli žáky mystérií, mohu shrnout přibližně následujícími slovy. Těmto žákům mystérií bylo řečeno: Co se v mystériích odehrává, je obrazem toho, co se odehrává v duchovním světě; kultus je obraz toho, co se odehrává v mystériích. - To totiž bylo jasné každému, kdo byl k mystériím připuštěn: Mystéria obsahovala v pozemské oblasti děje, které se odehrávaly u člověka a které byly obrazem toho, co v dálavách astrálně-duchovního kosmu lidé prožívají v jiných formách bytí než v pozemských. Těm, kdo v těchto dávných dobách nebyli k mystériím připuštěni, protože podle své životní zralosti nemohli být vyvoleni k tomu, aby bezprostředně přijali nazírání duchovního světa, těm bylo v kultu, to znamená v obrazu toho, co se odehrávalo v mystériích, podáváno to, co jim odpovídalo.

A tak tu byl příslušný mysterijní svátek, který jsme poznali na příkladu Adonisova svátku, kvůli tomu, aby během podzimního uvadání, během podzimního pustnutí všeho pozemského, během podzimního krajního

znázornění pomíjivosti pozemských věcí, během podzimního znázornění umírání a smrti, byla v člověku vyvolána jistota nebo přinejmenším názor: smrt, která se na podzim ujímá celé přírody, se ujímá také člověka, ujímá se i představitele krásy, mládí a velikosti lidské duše, znázorněné v bohu Adonisovi. I bůh Adonis umírá. Rozplývá se v pozemském představiteli světového éteru, ve vodě. Ale tak, jako se z vody pozvedá, jako může být z vody vyzvednut, je vyzvedána lidská duše z vod světa, to znamená z kosmického éteru, přibližně tři dny poté, co člověk zde na Zemi prošel branou smrti.

V těchto dávných mystériích mělo být prostřednictvím příslušného podzimního svátku znázorněno tajemství smrti samotné. A co bylo představováno, mělo být názorné pomocí toho, že kultus se na jedné straně, ve své první polovině shodoval s umíráním, se smrtí přírody, na druhé straně však představoval opak - jako to podstatné lidské bytosti samotné. Člověk měl pohlížet na umírání přírody - tak to bylo míněno - aby si uvědomil, jak podle vnějšího zdání umírá, avšak podle vnitřní povahy povstává pro duchovní svět. Odhalit pravdu o smrti, to bylo smyslem tohoto dávného pohanského, o mystéria se opírajícího svátku.

V průběhu vývoje lidstva se ovšem odehrála ona významná věc, že co na určité úrovni prodělal adept zasvěcení v mystériích, tedy smrt a znovuzkříšení duše, se až do těla stalo s Ježíšem Kristem. Neboť jak se znalci mystérií představuje mystérium na Golgotě? Znalec mystérií zří

do dávných mystérií. Vidí, jak duše adepta zasvěcení byla vedena smrtí ke vzkříšení, to znamená k probuzení vyššího vědomí v duši. Duše zemřela, aby povstala ve vyšším vědomí. Je třeba si zapamatovat, že tělo nezemřelo; zemřela však duše, aby byla probuzena k vyššímu vědomí.

To co prodělala duše každého adepta iniciace, prodělal Ježíš Kristus až do svého těla, tedy jednoduše na jiné úrovni. Protože Kristus nebyl pozemský člověk, nýbrž sluneční bytost v těle Ježíše Nazaretského, mohl totéž, co prodělal svou duší dávný adept iniciace v mystériích, prodělat celou svou lidskou povahou jako Ježíš Kristus na Golgotě.

Kdo tu dosud byli jako znalci dávných mystérií, jako vědoci tohoto iniciačního úkonu, to byli lidé, až dodneška to byli lidé, kteří nejhluběji rozuměli tomu, co se na Golgotě událo. Neboť co si mohli říci? Mohli si říci: Po tisíciletí byli lidé uváděni do tajemství duchovního světa smrtí a vzkříšením své duše. Duše byla během za- svěcovacího obřadu držena odděleně od těla. Smrtí byla vedena k věčnému životu. To co zde prožíval určitý počet vyvolených lidí, prožila až do svého těla bytost, která při Janově křtu v Jordánu sestoupila ze Slunce a zmocnila se těla Ježíše Nazaretského. To co bylo dlouhá, dlouhá tisíciletí opakujícím se zasvěcovacím obřadem, se stalo historickou skutečností.

To bylo to podstatné, že člověk věděl: Protože to byla sluneční bytost, která se zmocnila těla Ježíše Nazaretského, mohlo se to, co se u adeptů zasvěcení uskutečňovalo

jen s ohledem na jejich duši a její zážitky, uskutečnit až do tělesného bytí. I přes smrt těla, přes rozplynutí těla Ježíše Nazaretského ve smrtelné Zemi se mohlo uskutečnit vzkříšení Krista, protože tento Kristus vystupuje výše, než mohla vystoupit duše adepta iniciace. Adept iniciace nemohl své tělo uvést do tak hlubokých regionů podsmyslna, jak ho uvedl Ježíš Kristus. Proto nemohl adept iniciace vystoupit svým vzkříšením tak vysoko jako Kristus; avšak až na tento rozdíl ve světové velikosti se dávný zasvěcovací obřad objevil jako historická skutečnost na golgotském zasvětišti.

Jen málo lidí také v prvních staletích křesťanství vědě *na to*, že v Ježíši Nazaretském žila sluneční bytost, kosmická *Zemí* bytost, a že tím byla Země oplodněna, že ze Slunce skutečně sestoupila bytost, která dosud mohla být ze Země viděna metodami iniciačních škol jen ve Slunci. A tím podstatným u křesťanství, nakolik ho přijali i opravdoví znalci dávných mystérií, bylo to, že mohlo být řečeno: Kristus, k němuž jsme se pozvedli tím, že jsme byli zasvěceni, Kristus, jehož jsme mohli v dávných mystériích dosáhnout naším výstupem ke Slunci, sestoupil do smrtelného těla, do těla Ježíše Nazaretského. Kristus sestoupil na Zemi.

Byla to především, abych tak řekl, sváteční nálada, ba více než sváteční, byla to nanejvýš posvátná nálada, která naplnila duše a mysl, jež v době golgotského mystéria tomuto golgotskému mystériu porozuměly. To co tu bylo živým obsahem vědomí, se pozvolna působením procesů,

s nimiž se ještě seznámíme, stávalo vzpomínkovým svátkem na historickou událost na Golgotě.

Zatímco se však vytvářela tato vzpomínka, ztráceli lidé víc a víc vědomí toho, kdo byl Kristus jako sluneční bytost. Znalci dávných mystérií nemohli nevědět o bytosti Krista. Věděli, že skuteční zasvěcenci, skuteční inicianti tím, že byli odpoutáni od svého fyzického těla, prošli ve své duši smrtí, pozvedli se do sluneční sféry, vyhledali tam Krista a přijali od něj, od Krista ve Slunci, impuls ke vzkříšení duše; věděli, kdo je Kristus, protože se k němu pozvedli. Tito dávní inicianti, znalci tohoto iniciačního obřadu věděli na základě toho, co se událo na Golgotě, že tatáž bytost, která dříve musela být hledána ve Slunci, nyní sestoupila k lidem na Zemi. Proč? Protože obřad, který byl v dávných mystériích vykonáván s adeptem iniciace pro dosažení Krista ve Slunci, už takto vykonáván být nemohl, protože lidská povaha se prostě během doby změnila. Stará zasvěcovací ceremonie se v důsledku vývoje lidské bytosti stala nemožnou. Kristus by už býval nemohl být prostřednictvím zasvěcovací ceremonie hledán ve Slunci. Sestoupil dolů, aby na Zemi vykonal obřad, k němuž nyní mohli lidé pohlížet.

To co se pojí k tomuto tajemství, patří k tomu nejsvětějšímu, co může člověk na Zemi vyslovit.

Neboť jak ta věc vypadala pro lidi žijící ve staletích následujících po mystériu na Golgotě?

Pokud chci schematicky znázornit, jaký byl vývoj v době, která následovala, pak musím znázornit čas, to znamená Zemi - za rok, za tři roky, postupně během doby; Země tu je prostorově pořád, ale časový průběh znázorníme takto. Odehrálo se mystérium na Golgotě.

Člověk, který bude žít, řekněme, v 8. století, místo aby se z mystéria díval do Slunce, aby dospěl ke Kristu, dívá se nyní na dobu na počátku křesťanského letopočtu, dívá se v čase směrem k mystériu na Golgotě (viz nákres, žlutá šipka); v pozemském obřadu, v pozemském dění může najít Krista v mystériu na Golgotě.

Co bylo dříve prostorovým nazíráním, mělo se nyní prostřednictvím golgotského mystéria stát nazíráním časovým. To bylo to významné, co se stalo.

Avšak právě tehdy, necháme-li na duši působit to, co se v mystériích odehrávalo při iniciaci a co bylo obrazem smrti a vzkříšení člověka po smrti, a vezmeme-li k tomu strukturu kultických obřadů, například Adonisova svátku, které zase byly obrazem toho, co se odehrávalo v mystériích, ukáže se nám to všechno jakoby pozvednuté na nejvyšší úroveň, tyto tři věci spojené, koncentrované v historickém ději na Golgotě.

V dějinách se navenek projevuje to, co se hluboce niterně uskutečňovalo ve svatyni mystérií. Pro všechny lidi je zde přítomné to, co tu předtím bylo jen pro zasvěcence. Člověk už nepotřebuje obraz, který se ponoří do moře a který z moře symbolicky povstává. Místo toho by měl mít myšlenku, vzpomínku na to, co se skutečně událo na Golgotě. Na místo vnějšího symbolu, který se vztahoval k ději prožívanému v prostoru, mělo vstoupit niterně smyslově bezobrazné vzpomínání, pouze v duši prožívané vzpomínání na historický děj na Golgotě.

V následujících staletích se ovšem u lidstva stáváme svědky zvláštního vývoje. Vnikání lidí do duchovnosti čím dál víc ubývá. Duchovní obsah mystéria na Golgotě nemůže najít místo v myslích lidí. Vývoj směřuje k rozvíjení materiálního smyslu. Člověk ztrácí vnitřní porozumění srdcem pro to, co následuje, člověk ztrácí vnitřní porozumění pro to, že právě tam, kde se vnější příroda

ukazuje jako pomíjivost, jako odumírající, pusté bytí, může být uzřena živoucnost ducha. Člověk také ztrácí porozumění pro vnější svátečnost: že když nastane podzim se svým umíráním, může být nejlépe pociťováno, jak proti umírání pozemské přírody stojí duchovní vzkříšení.

Podzim tím ztrácí možnost být dobou pro svátek vzkříšení. Ztrácí možnost, ztrácí svůj smysl poukazovat na základě pomíjivosti přírody právě na věčnost ducha. Člověk se musí opírat o materiálně. Musí se opírat o to, co v přírodě neumírá, co v přírodě raší, co v přírodě povstává jako semenná síla, která byla na podzim vnořena do země. Člověk bere materiálně jako symbol pro duchovno, protože se už nemůže nechat materiálněm podnítit k tomu, aby duchovno pociťoval v jeho skutečnosti. Podzim už nemá sílu zjevovat vůči pomíjivému v přírodě nepomíjivost duchovního skrze vnitřní moc lidské duše. Člověk se musí opírat o vnější přírodu, o vnější vzkříšení. Chce vidět, jak rostliny raší ze země, jak slunce získává na síle, jak opět získává na síle světlo a teplo. Člověk potřebuje vzkříšení v přírodě, aby slavil myšlenku vzkříšení.

Tím však také mizí onen bezprostřední vztah, který byl spojen s Adonisovým svátkem a který může být spojen s mystériem na Golgotě. Na síle ztrácí vnitřní zážitek, který se může dostavit při pozemské smrti jednoho každého člověka, pokud lidská duše ví: člověk pozemsky prochází branou smrti a během tří dnů prodělává něco, co ho ovšem může vážně naladit; pak se ale musí duše vnitřně rozveselit, musí se vnitřně naladit svátečně a radostně,

protože ví, že právě ze smrti se po třech dnech v duchovní nesmrtnosti pozvedá lidská duše.

Síla, která spočívala v Adonisově svátku, se ztratila. V lidstvu bylo zpočátku založeno to, že tato síla měla povstávat s větší intenzitou. Člověk pohlížel na smrt boha, na smrt všeho krásného v lidstvu, všeho velkého, mladistvě silného. Tento bůh je ponořen do moře ve smuteční den, v den chary. Chara* jest smutek. Člověka se zmocnila vážná nálada, protože chtěl nejprve rozvinout tuto náladu pomocí pomíjivosti všeho přírodního.

Potom však měla právě tato nálada vůči pomíjivosti přírody převést lidskou duši k náladě vůči nadsmyslovému vzkříšení lidské duše po třech dnech. Když byl bůh, respektive jeho obraz zase vyzvednut, spatřil správně poučený věřící obraz lidské duše několik dní po smrti: Ejhle, to co se v duchu děje se zemřelými lidmi, staví se nyní před tvoji duši v obraze vzkříšeného boha krásy a mladistvosti.

Co je tak hluboce spjato s lidským osudem, bylo každoročně na podzim probouzeno bezprostředně v duchu člověka. V tehdejší době by člověk nebyl považoval za možné navázat na vnější přírodu. Co mohlo být prožíváno v duchu, to bylo představováno v kultickém obřadu, v symbolickém obřadu. Když měl však být právě obraz staré doby zahlazen, když měla nastoupit vzpomínka, bezobrazná, vnitřní, duševně prožívaná vzpomínka na golgotské

* Rudolf Steiner tím poukazuje na původ německého *Karfreitag* = Velký pátek či *Karsamstag* = Bílá sobota (pozn. překl.)

mystérium, které představuje totéž, nemělo lidstvo sílu uskutečnit to, protože duch sestoupil do podzemí lidské duše. Tehdy došlo k tomu - a zůstalo to tak až do naší doby - že člověk potřebuje oporu ve vnější přírodě. Vnější příroda však nedává žádný obraz, žádný úplný obraz osudu člověka ve smrti. Myšlenka smrti mohla žít dál. Myšlenka vzkříšení se víc a víc ztrácela. A i když se o vzkříšení jako o obsahu víry mluví, skutečnost vzkříšení v lidstvu novější doby živá není. Musí se živou opět stát; musí se stát živou tím, že anthroposofické nahlížení znovu probudí lidský smysl pro pravou myšlenku vzkříšení.

Jestliže tedy na jedné straně - jak to bylo v pravý čas řečeno - musí být anthroposofické mysli blízká michaelská myšlenka jako myšlenka ohlašující, jestliže musí být v anthroposofické mysli prohloubena myšlenka Vánoc, pak se myšlenka Velikonoc musí stát obzvlášť sváteční. Neboť anthroposofie musí k myšlence smrti připojit myšlenku vzkříšení. Musí se sama stát jakýmsi vnitřním svátkem vzkříšení lidské duše. Musí vnést velikonoční náladu do světového názoru člověka. Bude jí do něj moci vnést, pokud lidé pochopí, že dávná mysterijní myšlenka může žít v opravdově pochopené velikonoční myšlence dál, vznikne-li správné nazírání lidského těla, duše a ducha a také osudu lidského těla, duše a ducha ve fyzickém, duševním a duchovně-nebeském světě.

Dornach, 19. dubna 1924

GA 233a